

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Федеральное государственное автономное учреждение
высшего профессионального образования
"Казанский (Приволжский) федеральный университет"
Высшая школа журналистики и медиакоммуникаций

УТВЕРЖДАЮ

Проректор по образовательной деятельности КФУ

Проф. Таюрский Д.А.

_____ 20__ г.

подписано электронно-цифровой подписью

Программа дисциплины
Татарский язык Б1.В.ОД.7

Направление подготовки: 42.03.02 - Журналистика

Профиль подготовки: Средства массовой информации (национальная журналистика)

Квалификация выпускника: бакалавр

Форма обучения: очное

Язык обучения: русский

Автор(ы):

Шамсутдинова Р.Р.

Рецензент(ы):

Денмухаметова Э.Н.

СОГЛАСОВАНО:

Заведующий(ая) кафедрой: Галиуллина Г. Р.

Протокол заседания кафедры No ____ от " ____ " _____ 201__ г

Учебно-методическая комиссия Института социально-философских наук и массовых коммуникаций (Высшая школа журналистики и медиакоммуникаций):

Протокол заседания УМК No ____ от " ____ " _____ 201__ г

Регистрационный No 941837517

Казань
2017

Содержание

1. Цели освоения дисциплины
2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы
3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля
4. Структура и содержание дисциплины/ модуля
5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения
6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов
7. Литература
8. Интернет-ресурсы
9. Материально-техническое обеспечение дисциплины/модуля согласно утвержденному учебному плану

Программу дисциплины разработал(а)(и) Шамсутдинова Р.Р.

1. Цели освоения дисциплины

- 1) развитие у студентов коммуникативной компетенции (речевой, языковой, социокультурной, компенсаторной и учебно-познавательной);
- 2) развитие и воспитание способности к личностному и профессиональному самоопределению студентов, их социальной адаптации;
- 3) формирование активной жизненной позиции как гражданина и патриота, а также как субъекта межкультурного взаимодействия;
- 4) развитие таких личностных качеств, как культура общения, умение работать в сотрудничестве, в том числе в процессе межкультурного общения;
- 5) развитие способности и готовности студентов к самостоятельному изучению татарского языка, к дальнейшему самообразованию с его помощью в разных областях знаний;
- 6) приобретение опыта творческой деятельности, опыта проектно-исследовательской работы с использованием татарского языка, в том числе в русле выбранного профиля.

2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы высшего профессионального образования

Данная учебная дисциплина включена в раздел " Б1.В.ОД.7 Дисциплины (модули)" основной образовательной программы 42.03.02 Журналистика и относится к обязательным дисциплинам. Осваивается на 1, 2 курсах, 2, 3 семестры.

Федеральный государственный образовательный стандарт по направлению подготовки "Журналистика" (бакалавриат) предусматривает изучение дисциплины "Татарский язык" в составе гуманитарного, социального и экономического цикла, его вариативной части. Дисциплина занимает важное место в системе курсов, ориентированных на изучение языков.

3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля

В результате освоения дисциплины формируются следующие компетенции:

Шифр компетенции	Расшифровка приобретаемой компетенции
ОК - 8 (общекультурные компетенции)	готов к решению лингводидактических проблем в новом аспекте - аспекте коммуникативно-ориентированного обучения
ОК -7 (общекультурные компетенции)	готов к взаимодействию с коллегами, к работе в коллективе
ПК - 1 (профессиональные компетенции)	способность демонстрировать знание основных положений и концепций в области истории и теории основного языка, теории коммуникации, лингвистического анализа и интерпретации текста, представление об истории, современном состоянии и перспективах развития филологии
ПК - 2 (профессиональные компетенции)	владение базовыми навыками сбора и анализа языковых фактов с использованием традиционных методов и современных технологий
ПК - 3 (профессиональные компетенции)	свободное владение основным изучаемым языком, его стилями, литературной формой

Шифр компетенции	Расшифровка приобретаемой компетенции
ПК - 4 (профессиональные компетенции)	владение основными методиками и приемами различных типов устной и письменной коммуникации на основном изучаемом языке
ПК - 4 (профессиональные компетенции)	владение основными методиками и приемами различных типов устной и письменной коммуникации на основном изучаемом языке
ПК - 4 (профессиональные компетенции)	владение основными методиками и приемами различных типов устной и письменной коммуникации на основном изучаемом языке
ПК - 4 (профессиональные компетенции)	владение основными методиками и приемами различных типов устной и письменной коммуникации на основном изучаемом языке
ПК - 4 (профессиональные компетенции)	владение основными методиками и приемами различных типов устной и письменной коммуникации на основном изучаемом языке
ПК - 4 (профессиональные компетенции)	владение основными методиками и приемами различных типов устной и письменной коммуникации на основном изучаемом языке

В результате освоения дисциплины студент:

1. должен знать:

значение лексических единиц, связанных с тематикой выбранного профиля и с соответствующими ситуациями общения;

языковой материал: идиоматические выражения, оценочную лексику, единицы речевого этикета, обслуживающие ситуации общения в рамках новых тем, в том числе профильно-ориентированных;

новые значения изученных глагольных форм, средств и способов выражения модальности, условия, предположения, причины, следствия, побуждения к действию;

лингвострановедческую и страноведческую информацию, расширенную за счет новой тематики и проблематики речевого общения, с учетом выбранного профиля.

2. должен уметь:

вести диалог (диалог-расспрос, диалог-обмен мнениями/суждениями, диалог-побуждение к действию, этикетный диалог и их комбинации) в ситуациях официального и неофициального общения в бытовой, социокультурной и учебно-трудовой сферах, используя аргументацию, эмоционально-оценочные средства;

рассказывать, рассуждать в связи с изученной тематикой, проблематикой прочитанных/прослушанных текстов, описывать события, излагать факты, делать сообщения, в том числе связанные с тематикой выбранного профиля;

Описывать явления, события, излагать факты в письме личного и делового характера; заполнять различные виды анкет, составлять письменные материалы, необходимые для презентации результатов в проектной деятельности;

3. должен владеть:

основными методами и приемами исследовательской и практической работы в области языкознания;

демонс к устной и письменной коммуникации.

4. должен демонстрировать способность и готовность:

демонстрировать способность и готовность к практическому применению полученных знаний при решении профессиональных задач;

4. Структура и содержание дисциплины/ модуля

Общая трудоемкость дисциплины составляет 6 зачетных(ые) единиц(ы) 216 часа(ов).

Форма промежуточного контроля дисциплины зачет во 2 семестре; экзамен в 3 семестре.

Суммарно по дисциплине можно получить 100 баллов, из них текущая работа оценивается в 50 баллов, итоговая форма контроля - в 50 баллов. Минимальное количество для допуска к зачету 28 баллов.

86 баллов и более - "отлично" (отл.);

71-85 баллов - "хорошо" (хор.);

55-70 баллов - "удовлетворительно" (удов.);

54 балла и менее - "неудовлетворительно" (неуд.).

4.1 Структура и содержание аудиторной работы по дисциплине/ модулю

Тематический план дисциплины/модуля

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
1.	Тема 1. Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәннең методлары. Орфография, орфоэпия, графика. Фонетик закончалыклар.	3	1	2	4	0	Устный опрос
2.	Тема 2. Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Күп мәгънәле сүزلәр. Антоним, омоним, синоним сүزلәр.	3	2	2	6	0	Письменное домашнее задание
3.	Тема 3. Кулланылыш мохите (сферасы) ягыннан татар әдәби теленә сүзлек составы. Гомумхалык теле лексикасы.	3	3	4	6	0	Письменная работа

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
4.	Тема 4. Морфология буенча гомуни мәгълүмат. Морфологиянең өйрәнү предметы һәм төп төшенчәләр. Сүзнең грамматик ягын өйрәнә торган фән буларак морфология.Тел белемендә сүзләрне төркемләү принциплары.	3	4	4	6	0	Коллоквиум
5.	Тема 5. Фигыль. Фигыль сүз төркеменә гомуми характеристика. Фигыль категорияләренә гомуми характеристика: барлык-юклык, зат-сан, наклонение, заман, юнәлеш, дәрәжә. Затланышлы фигыльләр һәм затланышсыз. Фигыльләрнең төзелеше. Ияртемнәр. Хәбәрлек сүзләр. Бәйләгечләр. Бәйләкләр. Бәйләк сүзләр. Төркөгеч. Модаль сүз төркемнәре. Кисәкчә. Ымлык. Модаль сүзләр.	3	5	4	6	0	Письменное домашнее задание
6.	Тема 6. Жәмлә кисәкләре. Жәмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жәмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше.	3	6	4	6	0	Устный опрос

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
7.	Тема 7. Жәмлә. Жәмләләрне төркемләү принциплары һәм жәмлә төрләре. Жәмләнең актуаль кисәкләргә бүленеше. Жәмләдә сүз тәртибе. Гади жәмлә синтаксисы. Кушма жәмлә синтаксисы.	3	7	4	6	0	Контрольная работа
8.	Тема 8. Жәмлә кисәкләре. Жәмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жәмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше.	2	1-2	16	0	16	
	Тема . Итоговая форма контроля	2		0	0	0	Зачет
	Тема . Итоговая форма контроля	3		0	0	0	Экзамен
	Итого			40	40	16	

4.2 Содержание дисциплины

Тема 1. Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәнненең методлары. Орфография, орфоэпия, графика. Фонетик закончалыклар.

лекционное занятие (2 часа(ов)):

Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәнненең методлары. Орфография, орфоэпия, графика турында төшенчә бирү. Фонетик закончалыклар: ассимиляция, аккомодация, диссимиляция. Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәнненең методлары. Орфография, орфоэпия, графика турында төшенчә бирү. Фонетик закончалыклар: ассимиляция, аккомодация, диссимиляция.

практическое занятие (4 часа(ов)):

Фонетика турында төшенчә. Аваз һәм фонема турында аңлатма бирү. Авазларны өйрәнүнең өч аспекты. Орфография, орфоэпия, графика. Сүзләрнең дәрәҗә язылышы һәм әйтелеше. Фонетик закончалыклар. Сузыклар ассимиляциясе, тартыклар ассимиляциясе. Сузыкларның тартыкларга тәэсире, тартыкларның сузыкларга тәэсире. Диссимиляция күренеше.

Тема 2. Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Күп мәгънәле сүзләр. Антоним, омоним, синоним сүзләр.

лекционное занятие (2 часа(ов)):

Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Күп мәгънәле сүзләр. Антоним, омоним, синоним сүзләр.

практическое занятие (6 часа(ов)):

Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары турында төшенчә бирү. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Бер мәгънәле һәм күп мәгънәле сүзләр. Антоним, аларның төрләре. Омонимнар, аларның төрләре. Синоним сүзләр.

Тема 3. Кулланылыш мохите (сферасы) ягыннан татар әдәби теленең сүзлек составы. Гомумхалык теле лексикасы.

лекционное занятие (4 часа(ов)):

Кулланылыш мохите (сферасы) ягыннан татар әдәби теленең сүзлек составы. Гомумхалык теле лексикасы. Диалекталь сүзләр. Һөнәри лексика. Кулланылыш ешлыгы ягыннан татар теленең сүзлек составы. Тарихи сүзләр һәм архаизмнар. Неологизмнар.

практическое занятие (6 часа(ов)):

Кулланылыш мохите (сферасы) ягыннан татар әдәби теленең сүзлек составы. Гомумхалык теле лексикасы. Диалекталь сүзләр. Һөнәри лексика. Кулланылыш ешлыгы ягыннан татар теленең сүзлек составы. Тарихи сүзләр һәм архаизмнар турында төшенчә бирү. Телдә барлыкка килә торган яңа сүзләр - неологизмнар.

Тема 4. Морфология буенча гомуми мәгълүмат. Морфологиянең өйрәнү предметы һәм төп төшенчәләр. Сүзнең грамматик ягын өйрәнә торган фән буларак морфология. Тел белемдә сүзләрне төркемләү принциплары.

лекционное занятие (4 часа(ов)):

Сүзнең грамматик ягын өйрәнә торган фән буларак морфология. Тел белемдә сүзләрне төркемләү принциплары. Мөстәкыйль сүз төркемнәре. Исем. Исемнең гомуми лексик-семантик мәгънәсе, морфологик категорияләре һәм төп синтаксик билгеләре. Исемнең лексик-грамматик төркемчәләре: ялгызлык һәм уртаклык исемнәр, конкрет һәм абстракт мәгънәле исемнәр. Сан категориясе. Килеш категориясе. Тартым категориясе турында төшенчә. Исемнәрнең ясалыш ягыннан төрләре. Сыйфат. Сыйфатның лексик-грамматик төркемчәләре: асыл һәм нисби сыйфатлар. Сыйфат дәрәжәләре. Сыйфатларның исемләшүе. Сыйфатларның төзелеше. Рәвеш. Рәвешнең гомумкатегориаль мәгънәсе, морфологик һәм синтаксик билгеләре. Рәвешнең лексик-грамматик төркемчәләре: билге һәм хәл рәвешләре. Төркемчә эчендә рәвешләрнең мәгънә буенча бүленеше. Рәвешләрнең төзелеше. Сан. Саннарның гомумиләшкән мәгънәсе, морфологик һәм синтаксик билгеләре. Саннарның лексик-грамматик төркемчәләре: төп, тәртип, бүлем, чама, жыю саннары. Һәр төркемчәнең грамматик билгесе һәм сүз байлыгы. Бу төркемчәләрнең исем, сыйфат, рәвеш белән мөнәсәбәт һәм шуңа бәйле рәвештә төрләнүе (яки төрләнмәве) һәм синтаксик функциясе. Саннарның ясалышка бәйле үзенчәлекләре. Саннарның исемләшүе. Алмашлык. Алмашлыкның гомумиләшкән лексик-грамматик мәгънәсе, морфологик һәм синтаксик билгеләре. Исем, сыйфат, рәвеш, сан алмашлыклары. Алмашлыкларның ясалышы ягыннан төрләре.

практическое занятие (6 часа(ов)):

Морфология буенча гомуми мәгълүмат. Морфологиянең өйрәнү предметы һәм төп төшенчәләр. Сүзнең грамматик ягын өйрәнә торган фән буларак морфология. Тел белемдә сүзләрне төркемләү принциплары. Мөстәкыйль сүз төркемнәре. Исем. Исемнең гомуми лексик-семантик мәгънәсе, морфологик категорияләре һәм төп синтаксик билгеләре. Исемнең лексик-грамматик төркемчәләре: ялгызлык һәм уртаклык исемнәр, конкрет һәм абстракт мәгънәле исемнәр. Сан категориясе. Килеш категориясе. Тартым категориясе. Исемнәрнең ясалыш ягыннан төрләре. Сыйфат. Сыйфатның лексик-грамматик төркемчәләре: асыл һәм нисби сыйфатлар. Сыйфат дәрәжәләре. Сыйфатларның исемләшүе. Сыйфатларның төзелеше. Рәвеш. Рәвешнең гомумкатегориаль мәгънәсе, морфологик һәм синтаксик билгеләре. Рәвешнең лексик-грамматик төркемчәләре: билге һәм хәл рәвешләре. Төркемчә эчендә рәвешләрнең мәгънә буенча бүленеше. Рәвешләрнең төзелеше. Сан. Саннарның гомумиләшкән мәгънәсе, морфологик һәм синтаксик билгеләре. Саннарның лексик-грамматик төркемчәләре: төп, тәртип, бүлем, чама, жыю саннары. Һәр төркемчәнең грамматик билгесе һәм сүз байлыгы. Бу төркемчәләрнең исем, сыйфат, рәвеш белән мөнәсәбәт һәм шуңа бәйле рәвештә төрләнүе (яки төрләнмәве) һәм синтаксик функциясе. Саннарның ясалышка бәйле үзенчәлекләре. Саннарның исемләшүе. Алмашлык. Алмашлыкның гомумиләшкән лексик-грамматик мәгънәсе, морфологик һәм синтаксик билгеләре. Исем, сыйфат, рәвеш, сан алмашлыклары. Алмашлыкның лексик-грамматик төркемчәләре: зат, күрсәтү, билгеләү, сорау, билгесезлек, юклык һәм тартым алмашлыклары. Алмашлыкларның ясалышы ягыннан төрләренә карата күнегүләр эшләү.

Тема 5. Фигыль. Фигыль сүз төркеменә гомуми характеристика. Фигыль категорияләренә гомуми характеристика: барлык-юклык, зат-сан, наклонение, заман, юнәлеш, дәрәжә. Затланышлы фигыльләр һәм затланышсыз. Фигыльләрнең төзелеше. Ияртемнәр. Хәбәрлек сүзләр. Бәйләгечләр. Бәйлекләр. Бәйлек сүзләр. Теркәгеч. Модаль сүз төркемнәре. Кисәкчә. Ымлык. Модаль сүзләр.

лекционное занятие (4 часа(ов)):

Фигыль. Фигыль сүз төркеменә гомуми характеристика. Фигыль категорияләренә гомуми характеристика: барлык-юклык, зат-сан, наклонение, заман, юнәлеш, дәрәжә. Затланышлы фигыльләр (хикәя, боерык, теләк, шарт) һәм затланышсыз (сыйфат фигыль, хәл фигыль, исем фигыль, инфинитив) фигыльләр. Юнәлеш категориясе. Фигыльдә дәрәжә. Ярдәмче фигыль белән ясалган аналитик фигыльләрдә мөгънә киңлеге һәм төрлелеге, аларны мөгънәләре буенча төркемләү. Фигыльләрнең төзелеше. Ияртемнәр. Аваз ияртемнәре һәм образ ияртемнәре. Аваз ияртемнәренә семантик төркемчәләре һәм телдәге роле. Хәбәрлек сүзләр. Хәбәрлек сүзләрнең мөгънәсе һәм синтаксик кулланылышы. Аларның сүз байлыгы. Бәйләгечләр. Бәйлекләр. Бәйлекләрнең грамматик мөгънәләре, синтаксик функцияләре. Таләп иткән килешләренә карап бәйлекләрне төркемләү: баш һәм иялек килешен таләп итүче бәйлекләр, юнәлеш килешен таләп итүче бәйлекләр, чыгыш килешен таләп итүче бәйлекләр. Бәйлек сүзләр. Теркәгеч. Аларның үзенчәлеге, грамматик функцияләре һәм төркемчәләре: тезүче һәм ияртүче теркәгечләр. Модаль сүз төркемнәре. Кисәкчә. Кисәкчәләрнең төп функциясе, төркемчәләре, күпмөгънәлелеге. Кисәкчәләрнең сүз һәм кушымча белән уртаклыгы һәм аермасы. Ымлык. Ымлыкларның семантик төркемнәре: императив һәм эмоциональ ымлыклар. Модаль сүзләр. Модаль сүзләрнең мөгънәсе һәм синтаксик кулланылышы. Аларның төп функциясе.

практическое занятие (6 часа(ов)):

Фигыль категорияләренә гомуми характеристика бирү: барлык-юклык, зат-сан, наклонение, заман, юнәлеш, дәрәжәләрен ачыклау. Затланышлы фигыльләр (хикәя, боерык, теләк, шарт) һәм затланышсыз (сыйфат фигыль, хәл фигыль, исем фигыль, инфинитив) фигыльләр. Юнәлеш категориясе турында мөгълүмат бирү. Фигыльдә дәрәжә. Ияртемнәр. Аваз ияртемнәре һәм образ ияртемнәре. Хәбәрлек сүзләр. Хәбәрлек сүзләрнең мөгънәсе һәм синтаксик кулланылышы. Аларның сүз байлыгы. Бәйләгечләр. Бәйлекләр. Бәйлекләрнең грамматик мөгънәләре, синтаксик функцияләре. Таләп иткән килешләренә карап бәйлекләрне төркемләү: баш һәм иялек килешен таләп итүче бәйлекләр, юнәлеш килешен таләп итүче бәйлекләр, чыгыш килешен таләп итүче бәйлекләр. Бәйлек сүзләр. Теркәгеч. Аларның үзенчәлеге, грамматик функцияләре һәм төркемчәләре: тезүче һәм ияртүче теркәгечләр. Модаль сүз төркемнәре. Кисәкчә. Кисәкчәләрнең төп функциясе, төркемчәләре, күпмөгънәлелеге. Кисәкчәләрнең сүз һәм кушымча белән уртаклыгы һәм аермасы. Ымлык. Ымлыкларның семантик төркемнәре: императив һәм эмоциональ ымлыклар. Модаль сүзләр. Модаль сүзләрнең мөгънәсе һәм синтаксик кулланылышы. Аларның төп функциясе.

Тема 6. Жәмлә кисәкләре. Жәмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жәмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше.

лекционное занятие (4 часа(ов)):

Жәмлә кисәкләре. Жәмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жәмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләренә анализ ясау тәртибе. Ике составлы жәмләләр. Жәмләнең баш кисәкләре. Ия. Аның төп билгеләре, белдерелүе һәм төрләре. Хәбәр. Хәбәрнең төп билгеләре, белдерелүе, төрләре. Ия белән хәбәр арасында тыныш билгеләре. Баш кисәкләргә анализ ясау тәртибе. Иярчен кисәкләр. Аергыч. Төмамлык. Хәл. Аныклагыч. Модаль кисәкләр. Тиңдәш һәм аерымланган кисәкләр.

практическое занятие (6 часа(ов)):

Жәмлә кисәкләре. Жәмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жәмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләренә анализ ясау тәртибе. Ике составлы жәмләләр. Жәмләнең баш кисәкләре. Иянең төп билгеләре. Хәбәр. Хәбәрнең төп билгеләре, белдерелүе, төрләре. Ия белән хәбәр арасында тыныш билгеләре. Баш кисәкләргә анализ ясау тәртибе. Иярчен кисәкләр. Аергыч. Төмамлык. Хәл. Аныклагыч. Модаль кисәкләр. Тиңдәш һәм аерымланган кисәкләр.

Тема 7. Жәмлә. Жәмләләрне төркемләү принциплары һәм жәмлә төрләре. Жәмләнең актуаль кисәкләргә бүленеше. Жәмләдә сүз тәртибе. Гади жәмлә синтаксисы. Кушма жәмлә синтаксисы.

лекционное занятие (4 часа(ов)):

Жәмлә. Жәмләләрне төркемләү принциплары һәм жәмлә төрләре. Жәмләнең актуаль кисәкләргә бүленеше. Жәмләдә сүз тәртибе. Гади жәмлә синтаксисы. Кушма жәмлә синтаксисы.

практическое занятие (6 часа(ов)):

Жәмлә. Жәмләләрне төркемләү принциплары һәм жәмлә төрләре. Жәмләнең актуаль кисәкләргә бүленеше. Жәмләдә сүз тәртибе. Гади жәмлә синтаксисы гомумиләштереп кабатлау. Кушма жәмлә синтаксисын гомумиләштереп кабатлау.

Тема 8. Жәмлә кисәкләре. Жәмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жәмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше.

лекционное занятие (16 часа(ов)):

Жәмлә кисәкләре. Жәмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жәмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләренә анализ ясау тәртибе. Ике составлы жәмләләр. Жәмләнең баш кисәкләре. Иянең төп билгеләре. Хәбәр. Хәбәрнең төп билгеләре, белдерерүе, төрләре. Ия белән хәбәр арасында тыныш билгеләре. Баш кисәкләргә анализ ясау тәртибе. Иярчен кисәкләр. Аергыч. Тәмамлык. Хәл. Аныклагыч. Модаль кисәкләр. Тиңдәш һәм аерымланган кисәкләр.

лабораторная работа (16 часа(ов)):

Жәмлә кисәкләре. Жәмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жәмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләренә анализ ясау тәртибе. Ике составлы жәмләләр. Жәмләнең баш кисәкләре. Иянең төп билгеләре. Хәбәр. Хәбәрнең төп билгеләре, белдерерүе, төрләре. Ия белән хәбәр арасында тыныш билгеләре. Баш кисәкләргә анализ ясау тәртибе. Иярчен кисәкләр. Аергыч. Тәмамлык. Хәл. Аныклагыч. Модаль кисәкләр. Тиңдәш һәм аерымланган кисәкләр.

4.3 Структура и содержание самостоятельной работы дисциплины (модуля)

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
1.	Тема 1. Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәннең методлары. Орфография, орфоэпия, графика. Фонетик закончалыклар.	3	1	подготовка к устному опросу	6	устный опрос
2.	Тема 2. Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Күп мәгънәле сүзләр. Антоним, омоним, синоним сүзләр.	3	2	подготовка домашнего задания	6	домашнее задание

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
3.	Тема 3. Кулланылыш мохите (сферасы) ягыннан татар әдәби теленең сүзлек составы. Гомумхалык теле лексикасы.	3	3	подготовка к письменной работе	6	письменная работа
4.	Тема 4. Морфология буенча гомуми мәгълүмат. Морфологиянең өйрәнү предметы һәм төп төшенчәләр. Сүзнең грамматик ягын өйрәнә торган фән буларак морфология. Тел белемендә сүзләрне төркемләү принциплары.	3	4	подготовка к коллоквиуму	8	коллоквиум
5.	Тема 5. Фигыль. Фигыль сүз төркеменә гомуми характеристика. Фигыль категорияләренә гомуми характеристика: барлык-юклык, зат-сан, наклонение, заман, юнәлеш, дәрәжә. Затланышлы фигыльләр һәм затланышсыз. Фигыльләрнең төзелеше. Ияртемнәр. Хәбәрлек сүзләр. Бәйләгечләр. Бәйлекләр. Бәйлек сүзләр. Төркәгеч. Модаль сүз төркемнәре. Кисәкчә. Ымлык. Модаль сүзләр.	3	5	подготовка домашнего задания	6	домашнее задание
6.	Тема 6. Жәмлә кисәкләре. Жәмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жәмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше.	3	6	подготовка к устному опросу	6	устный опрос

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
7.	Тема 7. Жәмлә. Жәмләләрне төркемләү принциплары һәм жәмлә төрләре. Жәмләнең актуаль кисәкләргә бүленеше. Жәмләдә сүз тәртибе. Гади жәмлә синтаксисы. Кушма жәмлә синтаксисы.	3	7	подготовка к контрольной работе	6	контрольная работа
8.	Тема 8. Жәмлә кисәкләре. Жәмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жәмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жәмләнең баш, иярчен һәм модал кисәкләргә бүленеше.	2	1-2	подготовка домашнего задания	12	домашнее задание
				подготовка к коллоквиуму	4	коллоквиум
				подготовка к коллоквиуму	4	коллоквиум
				подготовка к контрольной работе	12	контрольная работа
				подготовка к устному опросу	8	устный опрос
Итого					84	

5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения

Вузовское освоение курса "Татарский язык" предполагает использование как традиционных, так и инновационных образовательных технологий, а также настоятельно требует рационального их сочетания. Традиционные образовательные технологии подразумевают использование в учебном процессе таких методов работ, как лекция, семинар.

В курсе реализованы могут быть новые информационные технологии, в частности, аудио и видеоматериалы

6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов

Тема 1. Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәнненең методлары. Орфография, орфоэпия, графика. Фонетик закончалыклар.

устный опрос , примерные вопросы:

Фонетика фәнненең өйрәнү объекты, нинди фәннәр белән бәйләнештә өйрәнелергә тиеш. Сузык авазларны төркемләү принциплары. Тартык авазларны төркемләү принциплары. Орфоэпик нормалар.

Тема 2. Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Күп мәгънәле сүзләр. Антоним, омоним, синоним сүзләр.

домашнее задание , примерные вопросы:

Текстка тулы лексик анализ ясагыз. Дивардагы тупас ташлар арасындагы ярыйка кыстырылган нарат чырасы шартлатып атты да, ялкыны сүрелеп калды. Болай да караңгы хибесханә эче энгер-меңгергә чумды. Хакыйкәттереклек чышмәсе икән. Кинәт хәлсезләнәп калганын тойды, бер-беренә богау чылбыры белән тагылган куллары алдындагы тимер өстәлгә төште. Ул дөнъясын онытты. Әллә каян бик тирәннән бер кара фикер калкып, кабат канын кайнатты. Үтә ямьсез уеннан тәмам кызышып, чәчләре үрә торганны сизде Батырша. (Ж.Рәхимов)

Тема 3. Кулланылыш мохите (сферасы) ягыннан татар әдәби теленең сүзлек составы. Гомумхалык теле лексикасы.

письменная работа , примерные вопросы:

Тексттан архаизмнарны, алынма сүзләрне һәм диалектизмнарны табыгыз, аларны хәзерге татар әдәби телендәге сүзләр белән алыштырыгыз. Мәликә әби түзмәде, юл төенен почмактагы ярый капкачлы борынгы сандык өстенә куеп, рәсемгә якынлагты. Аның барлык игътибары шул чуар буяулы кәгазь янына беркетелгән тонык фотографиягә юнәлдә. яхшылап карамас борын: - Нишләп шулчаклы сурәт асрыйлар? Житмәсә, кыйбла мөешенә куйганнар үзләрен. Кыямәт көнне жан сорый башласалар, ничек котылырбыз? - дип, кәефе кырылган иде. Ләкин ярый алка төсле тезеләп рәсемгә төшкән дүрт хатын уртасында кулына чәчәк бөйләмә тоткан Нәсимәнә таныгач, кинәт йомшарды һәм үзенә һәрбер хәрәкәтә артыннан авызын ачкан килеш күзәтеп торучы Зәйтүнәгә ягымлы гына әндәште: - Алма апаң түгелме соң уртадагысы? (К.Нәжми)

Тема 4. Морфология буенча гомуми мәгълүмат. Морфологиянең өйрәнү предметы һәм төп төшенчәләр. Сүзнең грамматик ягын өйрәнә торган фән буларак морфология.Тел белемдә сүзләрне төркемләү принциплары.

коллоквиум , примерные вопросы:

1. Грамматиканың бер тармагы буларак морфология 2.Мөстәкыйль сүз төркемнәре. 3. Исем. Грамматик категорияләре. 4. Изафә конструкция 5. Сыйфат сүз төркеме. Төркемнәре. 6. Сан сүз төркеме. Төркемчәләре. 7. Алмашлыктар, төрләре, төзелешләре. 8. Рәвешләр, төркемчәләре.

Тема 5. Фигыль. Фигыль сүз төркеменә гомуми характеристика. Фигыль категорияләренә гомуми характеристика: барлык-юклык, зат-сан, наклонение, заман, юнәлеш, дәрәжә. Затланышлы фигыльләр һәм затланышсыз. Фигыльләрнең төзелеше. Ияртемнәр. Хәбәрлек сүзләр. Бөйлөгечләр. Бөйлекләр. Бөйлек сүзләр. Төркөгеч. Модаль сүз төркемнәре. Кисәкчә. Ымлык. Модаль сүзләр.

домашнее задание , примерные вопросы:

Г. Бәшировның "Туган ягым яшел бишек" әсәрәннән өзек алыгыз (250 ләп сүз). Тексттан фигыльләрне табыгыз, төрәрен билгеләгез.

Тема 6. Жөмлә кисәкләре. Жөмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше.

устный опрос , примерные вопросы:

1. Жөмләгә билгеләмә бирегез. Аңлатыгыз. 2 Жөмләнең баш кисәкләре. 3.Ия, аның төрләре. 4. Хәбәр, аның төрләре. 5 Жөмләнең иярчен кисәкләре. 6 Жөмләнең модаль кисәкләре

Тема 7. Жөмлә. Жөмләләрне төркемләү принциплары һәм жөмлә төрләре. Жөмләнең актуаль кисәкләргә бүленеше. Жөмләдә сүз төртибе. Гади жөмлә синтаксисы. Кушма жөмлә синтаксисы.

контрольная работа , примерные вопросы:

Жөмләләрнең төрен билгеләгез. Уфа чорында Яруллиннар гаиләсе шагыйрь Мәжит Гафури белән дә якыннан аралашып яшәгән. Казаннан Уфага Фәйзулла Туишев һәм Фәйзи Биккинин кебек оста гармунчылар еш килә, ачык сәхнәдә конөертлар бирә. Андый концертларда Зәһидулла Яруллин, пианино яки скрипкада уйнап, гармунчыларга булыша. Шундый концертларның берсендә сәхнәгә калын кара мыеклы берәү күтәрелә. Берәз аксабрак атлавыннан аның Мәжит Гафури икәнә беләнә. "О-о, Казаннар килгән!" - дип, ул музыкантларны ихластан тәбрикли, өенә кунакка чакыра. Гафуриның хатыны Зөһрә ханым - жырга-моңга гашыйк кеше - аларны якты чырай, такта чөй белән дигәндөй каршы ала. Чөй белән әңгәмә арасында кунактар "Тукай маршы"н һәм башка көйләрне яңгыраталар. (Р. Низамиев)

Тема 8. Жөмлә кисәкләре. Жөмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше.

домашнее задание , примерные вопросы:

Жөмлә кисәкләре. Жөмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләренә анализ ясау тәртибе. Ике составлы жөмлөләр. Жөмләнең баш кисәкләре. Иянең төп билгеләре. Хәбәр. Хәбәрнең төп билгеләре, белдерерүе, төрләре. Ия белән хәбәр арасында тыныш билгеләре. Баш кисәкләргә анализ ясау тәртибе. Иярчен кисәкләр. Аергыч. Тәмамлык. Хәл. Аныклагыч. Модаль кисәкләр. Тиңдәш һәм аерымланган кисәкләр.

коллоквиум , примерные вопросы:

Жөмлә кисәкләре. Жөмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләренә анализ ясау тәртибе. Ике составлы жөмлөләр. Жөмләнең баш кисәкләре. Иянең төп билгеләре. Хәбәр. Хәбәрнең төп билгеләре, белдерерүе, төрләре. Ия белән хәбәр арасында тыныш билгеләре. Баш кисәкләргә анализ ясау тәртибе. Иярчен кисәкләр. Аергыч. Тәмамлык. Хәл. Аныклагыч. Модаль кисәкләр. Тиңдәш һәм аерымланган кисәкләр.

коллоквиум , примерные вопросы:

Жөмлә кисәкләре. Жөмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләренә анализ ясау тәртибе. Ике составлы жөмлөләр. Жөмләнең баш кисәкләре. Иянең төп билгеләре. Хәбәр. Хәбәрнең төп билгеләре, белдерерүе, төрләре. Ия белән хәбәр арасында тыныш билгеләре. Баш кисәкләргә анализ ясау тәртибе. Иярчен кисәкләр. Аергыч. Тәмамлык. Хәл. Аныклагыч. Модаль кисәкләр. Тиңдәш һәм аерымланган кисәкләр.

контрольная работа , примерные вопросы:

Жөмлә кисәкләре. Жөмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләренә анализ ясау тәртибе. Ике составлы жөмлөләр. Жөмләнең баш кисәкләре. Иянең төп билгеләре. Хәбәр. Хәбәрнең төп билгеләре, белдерерүе, төрләре. Ия белән хәбәр арасында тыныш билгеләре. Баш кисәкләргә анализ ясау тәртибе. Иярчен кисәкләр. Аергыч. Тәмамлык. Хәл. Аныклагыч. Модаль кисәкләр. Тиңдәш һәм аерымланган кисәкләр.

устный опрос , примерные вопросы:

Жөмлә кисәкләре. Жөмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләренә анализ ясау тәртибе. Ике составлы жөмлөләр. Жөмләнең баш кисәкләре. Иянең төп билгеләре. Хәбәр. Хәбәрнең төп билгеләре, белдерерүе, төрләре. Ия белән хәбәр арасында тыныш билгеләре. Баш кисәкләргә анализ ясау тәртибе. Иярчен кисәкләр. Аергыч. Тәмамлык. Хәл. Аныклагыч. Модаль кисәкләр. Тиңдәш һәм аерымланган кисәкләр. Жөмлә кисәкләре. Жөмләнең логик-грамматик кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләрен өйрәнүнең торышы. Жөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләргә бүленеше. Жөмлә кисәкләренә анализ ясау тәртибе. Ике составлы жөмлөләр. Жөмләнең баш кисәкләре. Иянең төп билгеләре. Хәбәр. Хәбәрнең төп билгеләре, белдерерүе, төрләре. Ия белән хәбәр арасында тыныш билгеләре. Баш кисәкләргә анализ ясау тәртибе. Иярчен кисәкләр. Аергыч. Тәмамлык. Хәл. Аныклагыч. Модаль кисәкләр. Тиңдәш һәм аерымланган кисәкләр.

Тема . Итоговая форма контроля

Тема . Итоговая форма контроля

Примерные вопросы к зачету и экзамену:

Приложение 1.

Әүвәл әсәрәнде ул, аннан сискәнеп китте моңарчы аны камаган дөнья төрле төсләрдән исләрдән күпсанлы әйберләрдән хәрәкәтләрдән тора иде шулар кинәт юк булды колак берни ишетмәс хәлгә килеп, күз алдын тоташ пәрдә каплады. Әйтерсең лә язмыш аны тереклек яралмаган жан ияләре булмаган төссез, иссез һәм шомлы тынлык хакимлек кылган бер галәм утравына илтеп ыргытты. Ул үзенең дөньядагы барлыгын сынап сул учы белән маңгаен кысып карады маңгаеның кайнарлыгын да шул сибелгән бөрчек-бөрчек тир тамчыларын да сизмәде димәк аның сизү сиземләү тойгысы да юкка чыккан. Ул чәметеп карарга теләп колагына үреләргә омтылды кулы кымшанмады уч төбе киң маңгай тиресенә суырылып ябышкан иде. Биремнәр.

1. Сингармонизм законнын аңлатыгыз. Тексттан мисаллар китерегез.
2. Тексттан дүрт сүз алып, тулы фонетик анализ ясагыз.
3. Беренче жәмләдәге сүзләргә тулы лексик анализ ясагыз.
4. Соңгы жәмләгә тулы морфологик анализ ясагыз.
5. Икенче жәмләгә тулы синтаксик анализ ясагыз.
6. Тыныш билгеләрен куегыз. Куелышын аңлатыгыз.

7.1. Основная литература:

Харисов Ф.Ф. Татар теле: чит телле аудиториядә. 2 кисәктә. / Ф.Ф. Харисов, Г.Ф. Харисова, С.Х. Айдарова. - Казан: Мәгариф, 2009. 1 нче кисәк. - 231 б.

Харисов Ф.Ф. Татар теле: чит телле аудиториядә. 2 кисәктә. / Ф.Ф. Харисов, Г.Ф. Харисова, С.Х. Айдарова. - Казан: Мәгариф, 2009. 2 нче кисәк. - 153 б.

Нелюбин, Л. Л. История науки о языке [Электронный ресурс] : учебник / Л. Л. Нелюбин, Г. Т. Хухуни. - 4-е изд., стереотип. - М. : Флинта : Наука, 2011. - 376 с.
<http://znanium.com/bookread.php?book=406332>

7.2. Дополнительная литература:

Хәзерге татар теле [Текст: электронный ресурс] : синтаксис : лекцияләренең тулы конспекты / Р. Х. Мирзәитов, Р. К. Сәгъдиева ; Казан федераль ун-ты, Г. Тукай ис. татар филологиясе һәм мәдәнияте багланлышлар ин-ты. - Электронные данные (1 файл: 1,256 Мб) .- (Казань : Казанский федеральный университет, 2013) .- Загл. с экрана .- Для 4-го курса, 7-го и 8-го семестров 5-го курса, 9-го семестра 6-го курса .- Режим доступа: открытый
.-http://libweb.ksu.ru/ebooks/10-IFMK/10_163_kl-000503.pdf

Хәзерге татар әдәби теле морфологиясе = Морфология современного татарского языка : уку-укуту кулланмасы / Казан (Идел буе) федераль ун-ты ; Ф. М. Хисамова, Г. Р. Галиуллина, М. Х. Әнвәрова, А. Ә. Гафурова .- Казан : Казан университеты, 2010 .- 126 б.

Татарский язык (интенсивный курс) : Учеб. / Ф.С.Сафиуллина .- 2-е изд., перераб. и доп. - Казань : Хәтер, 1999 .- 448с

Татарский язык на каждый день : Самоучитель / Сафиуллина Ф.С. - Казань : ТаРИХ, 2001 .- 352 с.

Татарский язык для начинающих : интенсивный курс : [учебник] / Л.Х. Шаяхметова .- Казань : Татарское книжное изд-во, 2012 .- 221,

7.3. Интернет-ресурсы:

Казанский федеральный университет - http://www.kpfu.ru/main_page

Научная библиотека им. Н. И. Лобачевского Казанского федерального университета - <http://www.kpfu.ru/portal/docs/F451166139/Library.jpg>

Универсальная энциклопедия - <http://www.wikipedia.ru>

Электронная библиотечная система - <http://www.knigafund.ru>

Электронные словари - <http://www.slovari.ru>

8. Материально-техническое обеспечение дисциплины(модуля)

Освоение дисциплины "Татарский язык" предполагает использование следующего материально-технического обеспечения:

1. Средства телекоммуникации (электронная почта, выход в Интернет)
2. Сканер
3. Принтер
4. Копировальный аппарат
5. Ноутбук
6. Магнитофон

Программа составлена в соответствии с требованиями ФГОС ВПО и учебным планом по направлению 42.03.02 "Журналистика" и профилю подготовки Средства массовой информации (национальная журналистика) .

Автор(ы):

Шамсутдинова Р.Р. _____

"__" _____ 201__ г.

Рецензент(ы):

Денмухаметова Э.Н. _____

"__" _____ 201__ г.